

Η ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΗΣ ΦΥΣΙΚΗΣ ΓΕΩΓΡΑΦΙΑΣ ΣΤΑ ΓΕΩΛΟΓΙΚΑ ΤΜΗΜΑΤΑ ΑΘΗΝΩΝ ΚΑΙ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

Ελευθέριος Γ. Βαβλιάκης*

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Σταθμοί για την εξέλιξη της Φυσικής Γεωγραφίας υπήρξαν: 1) η ίδρυση Εδρών και Εργαστηρίων Φυσικής Γεωγραφίας στο Πανεπιστήμιο Αθηνών (1930) και στο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης (1939, 1963), που λειτούργησαν ως αυτοτελείς διοικητικές, εκπαιδευτικές και ερευνητικές μονάδες μέχρι τη δεκαετία του 1980· 2) η εντυπωσιακή αύξηση του αριθμού των ερευνητών που ασχολήθηκαν με το αντικείμενο της Φυσικής Γεωγραφίας στο τέλος της δεκαετίας του 1960 και αρχές του 1970, που οδήγησε στην ερευνητική εξειδίκευση των Ελλήνων φυσικογεωγράφων σε επιμέρους κλάδους της Φυσικής Γεωγραφίας· 3) η ριζική αλλαγή της διοικητικής, εκπαιδευτικής και ερευνητικής δομής των πανεπιστημίων της χώρας το 1982, που είχε ως αποτέλεσμα την εντυπωσιακή αναβάθμιση της Φυσικής Γεωγραφίας από εκπαιδευτική και ερευνητική άποψη. Η σύγχρονη υλικοτεχνική υποδομή και το εξειδικευμένο ερευνητικό δυναμικό στα δύο Πανεπιστήμια επιτρέπουν αφενός μεν την παροχή υψηλού επιπέδου φυσικογεωγραφικής γνώσης στους φοιτητές, αφετέρου την παραγωγή, εκτός από τη βασική, και εφαρμοσμένης φυσικογεωγραφικής έρευνας στους κλάδους της Ωκεανογραφίας, Λιμνολογίας, Φυσικού Περιβάλλοντος και Περιβαλλοντικής Διαχείρισης.

The Evolution of Physical Geography in the Schools of Geology in the Universities of Athens and Thessaloniki

ABSTRACT

The milestones in the evolution of Physical Geography in Greece were: a) The institution of Chairs and Laboratories of Physical Geography in Athens (1930) and Thessaloniki (1939, 1963) Universities. These Laboratories were self-existing, administrative, educational and research institutions up to the 1980s; b) The impressive increase in the number of Physical Geography researchers in the late 1960s and early 1970s led to a specialization in different branches of Physical Geography; c) The radical change of the administrative, educational and research character of the Greek universities in 1982 led to an impressive upgrade in education and research of Physical Geography.

The modern infrastructure and the specialized scientific personnel in both universities (Athens and Thessaloniki) implement a very high standard Physical Geography education and research that have been extended beyond the Basic to Applied Physical Geography in the fields of Oceanography, Limnology, Natural Environment and Environmental Management.

1. Εισαγωγή

Η Γεωγραφία είχε σταθερή θέση στην εκπαίδευση τόσο κατά την αρχαιότητα όσο και στους νεότερους χρόνους. Επίσης και σήμερα ένας από τους κύριους λόγους που η Γεωγραφία ως επιστήμη βρίσκεται στο επίκεντρο της σύγχρονης ανθρωπότητας είναι ότι εξακολουθεί να αποτελεί βασικό μάθημα στην εκπαίδευση.

* Καθηγητής Φυσικής Γεωγραφίας του Τομέα Φυσικής-Περιβαλλοντικής Γεωγραφίας του Τμήματος Γεωλογίας του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης.

Ένας δεύτερος λόγος είναι ότι η πρακτική αξιοποίηση των γνώσεων που προκύπτουν από τη γεωγραφική έρευνα βοηθάει στην επίλυση ενός μεγάλου φάσματος προβλημάτων της ζωής των ανθρώπων, όπως η εκμετάλλευση και αξιοποίηση του φυσικού δυναμικού μιας περιοχής ή η επίλυση τοπικών προβλημάτων πολιτικής, κοινωνικής ή οικονομικής οργάνωσης μιας περιοχής.

Για τους παραπάνω λόγους η εξέλιξη και η αξιοποίηση της επιστήμης της Γεωγραφίας σε όλες τις πολιτισμένες χώρες του κόσμου ακολούθησε μια παράλληλη πορεία με αυτή των άλλων κυρίως φυσικών επιστημών.

Αν και η επιστημονική Γεωγραφία θεωρείται δημιούργημα του μοναδικού αρχαίου ελληνικού πολιτισμού, και μολονότι στη σύγχρονη Ελλάδα η Γεωγραφία διδάσκεται σε όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης και πάρα πολλά προβλήματα οργάνωσης και ανάπτυξης της χώρας είναι πρόβλημα των γεωγράφων, εντούτοις μόλις πριν από 7-8 χρόνια ιδρύθηκε το πρώτο τμήμα Γεωγραφίας στο Πανεπιστήμιο του Αιγαίου και πριν από 5 περίπου χρόνια το δεύτερο τμήμα στο Χαροκόπειο Πανεπιστήμιο της Αθήνας.

Αυτή η υστέρηση ή η αδυναμία αναγνώρισης της Γεωγραφίας ως ανεξάρτητης και αυτοδύναμης επιστήμης από την Ελληνική Πολιτεία είχε ως αποτέλεσμα, από την ίδρυση του νεοελληνικού κράτους μέχρι σήμερα, η παρεχόμενη γεωγραφική παιδεία να είναι ανεπαρκής ή ανύπαρκτη, η δε γεωγραφική έρευνα να είναι αποσπασματική και περιστασιακή.

Με τα παραπάνω δεδομένα θα επιχειρήσουμε να δώσουμε μια εικόνα για την εξέλιξη και πορεία της Φυσικής Γεωγραφίας όπως αυτή καταγράφηκε στα εκάστοτε προγράμματα σπουδών των ελληνικών πανεπιστημίων και από το αντίστοιχο παραχθέν ερευνητικό έργο από τους επιστήμονες που κατά καιρούς θεράπευσαν ή θεραπεύουν το αντικείμενο της Φυσικής Γεωγραφίας.

2. Ιστορική πορεία της Φυσικής Γεωγραφίας στα ελληνικά πανεπιστήμια

Η Φυσική Γεωγραφία είναι ο κλάδος της Γεωγραφίας που μελετά, εξηγεί και περιγράφει τις επιφανειακές μορφές της Γης, τα κλιματικά φαινόμενα και την επιφανειακή υδρολογία.

Οι επιμέρους κλάδοι της Φυσικής Γεωγραφίας είναι η Γεωμορφολογία, η Κλιματολογία, η Ωκεανογραφία, η Βιογεωγραφία και η Υδρογεωγραφία.

Η έναρξη παροχής φυσικογεωγραφικών γνώσεων σε Έλληνες φοιτητές συνδέεται χρονικά με τη σταδιακή ίδρυση εδρών και εργαστηρίων στα Πανεπιστήμια Αθηνών και Θεσσαλονίκης από το Ελληνικό Κράτος. Στη συνέχεια θα παρακολουθήσουμε την πορεία της Φυσικής Γεωγραφίας στα δύο αυτά πανεπιστήμια.

2.1. Η πορεία της Φυσικής Γεωγραφίας στην εκπαίδευση των φοιτητών

2.1.1. ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ

Στο Πανεπιστήμιο Αθηνών το γνωστικό αντικείμενο της Φυσικής Γεωγραφίας αρχίζει να διδάσκεται για πρώτη φορά στους φοιτητές των Φυσικών Επιστημών της τότε ΦΜΣ το 1930, ταυτόχρονα με την ίδρυση έδρας και Εργαστηρίου Φυσικής Γεωγραφίας. Ο πρώτος καθηγητής Φυσικής Γεωγραφίας ήταν ο αεί-

μνηστος Ιωάννης Τρικαλινός, ο οποίος το 1947 εξελέγη μέλος της Ακαδημίας Αθηνών και δίδαξε το μάθημα από το 1930 έως το 1958.

Το 1937 ιδρύεται το Τμήμα της ΦΜΣ με τίτλο Φυσιογνωσίας και Γεωγραφίας που στο πρόγραμμά του περιλάμβανε ως υποχρεωτικό μάθημα τη Φυσική Γεωγραφία.

Από το 1959 μέχρι το 1974 διευθυντής της Έδρας και του Εργαστηρίου Φυσικής Γεωγραφίας αναλαμβάνει ο αείμνηστος καθηγητής Παναγιώτης Ψαριανός. Ο καθηγητής Ψαριανός εκδίδει το πρώτο επιστημονικό σύγγραμμα Φυσικής Γεωγραφίας στην Ελλάδα με τίτλο *Μαθήματα φυσικής γεωγραφίας*, το οποίο διδάσκεται μέχρι σήμερα στους φοιτητές του τμήματος Γεωλογίας.

Από το 1974 μέχρι το 1976 τη διεύθυνση της Έδρας και του Εργαστηρίου Φυσικής Γεωγραφίας καταλαμβάνει ο αείμνηστος καθηγητής Δημήτριος Θεοδωρόπουλος, ο οποίος είχε βασικές σπουδές Φυσιογνωσίας και Γεωγραφίας. Όμως δεν ευτύχησε να προωθήσει την επιστήμη της Φυσικής Γεωγραφίας εκπαιδευτικά και ερευνητικά λόγω του πρόωρου θανάτου του.

Μέχρι το 1970 στα πλαίσια του προγράμματος Σπουδών του Τμήματος Φυσιογνωσίας και Γεωγραφίας το μάθημα της Φυσικής Γεωγραφίας δεν αποτελούσε μάθημα αιχμής, αν και υποχρεωτικό συγκριτικά με τα μαθήματα Γεωλογίας και Βιολογίας, και στη συνείδηση των φοιτητών αποτελούσε συμπλήρωμα της Γεωλογίας.

Το 1970 ιδρύεται το τμήμα Γεωλογίας και στο πρόγραμμα σπουδών των φοιτητών όχι μόνο συμπεριλαμβάνεται η Φυσική Γεωγραφία, αλλά σταδιακά προστίθενται νέα μαθήματα με γνωστικά αντικείμενα που ανήκουν στους κλάδους της Φυσικής Γεωγραφίας, με αποτέλεσμα η προσφερόμενη φυσικογεωγραφική γνώση στους πτυχιούχους γεωλόγους να αυξηθεί σημαντικά.

Στα πλαίσια της ριζικής αλλαγής της δομής των πανεπιστημίων της χώρας με την εφαρμογή του Νόμου 1268/1982 ιδρύεται ο Τομέας Γεωγραφίας-Κλιματολογίας σχεδόν ταυτόχρονα με άλλους πέντε τομείς του Τμήματος Γεωλογίας.

Η ίδρυση ανεξάρτητου Τομέα Γεωγραφίας και ταυτόχρονα η από το νόμο προβλεπόμενη εκπαιδευτική και ερευνητική αυτοδυναμία όλων των μελών ΔΕΠ, καθώς και η απρόσκοπτη και ανεξάρτητη ακαδημαϊκή εξέλιξή τους υπήρξαν οι βασικοί συντελεστές της ριζικής αναμόρφωσης του μέχρι τότε ισχύοντος προγράμματος σπουδών του Γεωλογικού Τμήματος, όπου το ευρύτερο γνωστικό αντικείμενο της Φυσικής Γεωγραφίας συμμετέχει ισότιμα με τα άλλα γνωστικά αντικείμενα της Γεωλογίας.

Στον Πίνακα 1 αναφέρονται τα μαθήματα και οι διδάσκοντες που ανήκουν στον Τομέα Γεωγραφίας-Κλιματολογίας από την εφαρμογή του Νόμου 1268/1982 μέχρι σήμερα.

2.1.2. ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

Η εξέλιξη της Φυσικής Γεωγραφίας στο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης από εκπαιδευτική άποψη ήταν ανάλογη με αυτή των Αθηνών με μια σχετική χρονική υστέρηση.

Το 1939 ιδρύεται η Έδρα και το Εργαστήριο Φυσικής Γεωγραφίας που ανήκει στην τότε ΦΜΣ και πρώτος καθηγητής Φυσικής Γεωγραφίας εκλέγεται ο Γεώργιος Οικονομίδης, ο οποίος δεν ευτύχησε να την υπηρετήσει εξαιτίας του πρόωρου θανάτου του ένα χρόνο αργότερα.

Στη συνέχεια καταργείται η Έδρα και το Εργαστήριο Φυσικής Γεωγρα-

Πίνακας 1.

Μαθήματα και διδάσκοντες του Τομέα Γεωγραφίας-Κλιματολογίας
του Τμήματος Γεωλογίας του Πανεπιστημίου Αθηνών

ΜΑΘΗΜΑ	ΔΙΔΑΣΚΩΝ	ΓΝΩΣΤΙΚΟ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ
Φυσική Γεωγραφία	Καθηγήτρια Α. Παπαπέτρου Ζαμάνη	Γεωμορφολογία
Φυσική Γεωγραφία	Αν. Καθηγητής Γ. Λειβαδίτης	Γεωμορφολογία
Φυσική Γεωγραφία	Αν. Καθηγητής Θ. Γκουρνέλος	Φυσική Γεωγραφία
Φυσική Γεωγραφία	Επ. Καθηγήτρια Ε. Βερηζίου	Φυσική Γεωγραφία
Γεωμορφολογία	Αν. Καθηγητής Χ. Μαρουσιάν	Γεωμορφολογία
Γεωμορφολογία	Επ. Καθηγήτρια Κ. Γάζη	Γεωμορφολογία
Ωκεανογραφία	Καθηγητής Σ. Λεοντάρης	Φυσική Γεωγραφία
Κλιματολογία	Επ. Καθηγητής Δ. Νικολάκης	Κλιματολογία
Κλιματολογία	Επ. Καθηγητής Π. Νάσκος	Κλιματολογία
Στοιχεία Μετεωρολογίας Ηλιακή-Αιολική ενέργεια Παλιοκλιματολογία Μικροκλιματολογία	Επ. Καθηγήτρια Ε. Κανελλοπούλου Λέκτορας Φ. Κονδύλης	Κλιματολογία Εφαρμ. Κλιματολογία
Εφαρμ. Κλιματολογία Ρύπανση Περιβάλλοντος	Επ. Καθηγήτρια Ε. Κανελλοπούλου Επ. Καθηγητής Π. Νάσκος	Κλιματολογία Κλιματολογία
Καρστική Γεωμορφολογία	Επ. Καθηγήτρια Κ. Παπαδοπούλου	Γεωμορφολογία
Φυτογεωλογία	Αν. Καθηγητής Β. Σαμπώ	Γεωμορφολογία
Παράκτια & Υποθαλάσσια Γεωμορφολογία	Αν. Καθηγητής Γ. Λειβαδίτης Αν. Καθηγητής Χ. Μαρουσιάν	Γεωμορφολογία
Γεωμορφολογία Ελλάδας	Καθηγητής Σ. Λεοντάρης Αν. Καθηγητής Γ. Λειβαδίτης Αν. Καθηγητής Β. Σαμπώ Αν. Καθηγητής Θ. Γκουρνέλος	Φυσική Γεωγραφία Γεωμορφολογία Γεωμορφολογία Φυσική Γεωγραφία
Εφαρμ. Ωκεανογραφία	Καθηγητής Σ. Λεοντάρης Λέκτορας Σ. Νούλος	Φυσική Γεωγραφία Ωκεανογραφία
Γεωλογία Τεταρτογενούς	Αν. Καθηγητής Γ. Λειβαδίτης Αν. Καθηγητής Β. Σαμπώ	Γεωμορφολογία Γεωμορφολογία
Εφαρμογές Διαστημικής Επιστήμης και Τεχνολογίας	Αν. Καθηγητής Δ. Βαϊόπουλος	Μαθηματική Γεωγραφία με έμφαση στις μεθόδους για εφαρμογές στη Φυσική Γεωγραφία
Εφαρμοσμένη και Μαθηματική Γεωγραφία	Αν. Καθηγητής Δ. Βαϊόπουλος Λέκτορας Γ. Σκιάνης	Εφαρμογές της Τηλεανίχνευσης και Πληροφορικής στις Γεωεπιστήμες Εφαρμογές της Τηλεανίχνευσης και Πληροφορικής στις Γεωεπιστήμες
Επεξεργασία γεωγραφικών δεδομένων με χρήση Η/Υ, GIS & Τηλεπισκόπησης	Αν. Καθηγητής Δ. Βαϊόπουλος Λέκτορας Γ. Σκιάνης	Εφαρμογές της Τηλεανίχνευσης και Πληροφορικής στις Γεωεπιστήμες Εφαρμογές της Τηλεανίχνευσης και Πληροφορικής στις Γεωεπιστήμες

φίας για να επανιδρυθεί ξανά το 1963 με πρωτοβουλία του αείμνηστου καθηγητή της Γεωλογίας Γεώργιου Μαρίνου.

Αν και το Φυσιογνωστικό Τμήμα στο Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης ιδρύθηκε το 1943, οι πτυχιούχοι του στερούνταν γνώσεων των βασικών αρχών της Φυσικής Γεωγραφίας. Από το 1963 με την επανίδρυση της Έδρας και του Εργαστηρίου διδασκόταν ως υποχρεωτικό μάθημα κατ' ανάθεση από τον καθηγητή Γεωλογίας Γεώργιο Μαρίνο μέχρι το 1970 στους φοιτητές του Φυσιογνωστικού Τμήματος.

Από το 1970 μέχρι το 1973 διδάσκεται από τον τότε επιμελητή Γεωλογίας Λάζαρο Σωτηριάδη, ο οποίος το 1974 εκλέγεται καθηγητής και αναλαμβάνει την διεύθυνση της αντίστοιχης Έδρας και Εργαστηρίου.

Το 1974 ιδρύεται στην τότε ΦΜΣ, μετά από την κατάργηση του Φυσιογνωστικού Τμήματος, το Τμήμα Γεωλογίας, όπου στο πρόγραμμα σπουδών του συμπεριλαμβάνεται και η Φυσική Γεωγραφία ως υποχρεωτικό μάθημα, ενώ για το Τμήμα Βιολογίας ως μάθημα επιλογής.

Πρέπει να αναφερθεί ότι από το 1970 μέχρι το 1982 εκτός από τη Φυσική Γεωγραφία διδασκόταν επιπλέον και το κατ' επιλογή μάθημα της Γενικής Γεωγραφίας σε φοιτητές αρχικά του Φυσιογνωστικού Τμήματος και στη συνέχεια των τμημάτων Γεωλογίας και Βιολογίας.

Από εκπαιδευτική άποψη εμφανίζεται σημαντική βελτίωση της θέσης της Φυσικής Γεωγραφίας με την εφαρμογή του Νόμου 1268/1982 για τους ίδιους λόγους που αναφέρθηκαν παραπάνω για το Πανεπιστήμιο Αθηνών. Σε αντίθεση με το Πανεπιστήμιο Αθηνών, ενώ η Φυσική Γεωγραφία μέχρι το 1982 λειτουργούσε στο Τμήμα Γεωλογίας ως ανεξάρτητη εκπαιδευτική και ερευνητική μονάδα, με το ν.π. 1268 συγχωνεύεται με το Εργαστήριο Γεωλογίας και ιδρύεται ο Τομέας Γεωλογίας και Φυσικής Γεωγραφίας, που λειτουργήσε με τον τίτλο αυτό μέχρι τον Μάρτιο του 2001, οπότε με υπουργική απόφαση χωρίστηκε ο αρχικός τομέας στον Τομέα Γεωλογίας και στον Τομέα Φυσικής και Περιβαλλοντικής Γεωγραφίας. Από εκπαιδευτική όμως άποψη η συμμετοχή της Φυσικής Γεωγραφίας στο πρόγραμμα σπουδών του Τμήματος Γεωλογίας δεν μεταβάλλεται.

Στον Πίνακα 2 αναφέρονται τα μαθήματα και οι διδάσκοντες του ευρύτερου αντικειμένου της Φυσικής Γεωγραφίας από την εφαρμογή του Νόμου 1268/1982 μέχρι σήμερα. Αρχικά ανήκαν στον Τομέα Γεωλογίας και Φυσικής Γεωγραφίας, σήμερα δε στον Τομέα Φυσικής και Περιβαλλοντικής Γεωγραφίας. Πρώτος διευθυντής εκλέχθηκε ο καθηγητής Αντώνιος Ψιλοβίκος.

3. Η ερευνητική πορεία της Φυσικής Γεωγραφίας στα ελληνικά πανεπιστήμια

Η φυσικογεωγραφική έρευνα στην Ελλάδα διεξήχθη και διεξάγεται μέχρι σήμερα σχεδόν αποκλειστικά στα δύο πανεπιστήμια Αθηνών και Θεσσαλονίκης.

Οι προσπάθειες των Ελλήνων φυσικογεωγράφων επικεντρώθηκαν στην έρευνα των διαδικασιών με τις οποίες δρουν οι ενδογενείς και εξωγενείς παράγοντες ώστε να προκύπτουν οι διάφοροι τύποι και οι μορφές του επιφανειακού αναγλύφου (γεωμορφές) του ελληνικού χώρου.

Με την ίδρυση των Εδρών και Εργαστηρίων Φυσικής Γεωγραφίας στα ελληνικά πανεπιστήμια ταυτόχρονα με την εκπαίδευση διεξάγεται και η έρευνα φυσικογεωγραφικών θεμάτων του ελληνικού χώρου, κυρίως σε επίπεδο δι-

Πίνακας 2.

Μαθήματα και διδάσκοντες του Τομέα Φυσικής και Περιβαλλοντικής Γεωγραφίας
του Τμήματος Γεωλογίας του Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης

ΜΑΘΗΜΑ	ΔΙΔΑΣΚΩΝ	ΓΝΩΣΤΙΚΟ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ
Φυσική Γεωγραφία	Καθηγητής Λ. Σωτηριάδης Καθηγητής Ε. Βαβλιάκης Λέκτορας Κ. Βουβαλίδης	Φυσική Γεωγραφία Φυσική Γεωγραφία - Γεωμορφολογία Φυσική Γεωγραφία - Μορφοτεκτονική με έμφαση στην ανάλυση ψηφιακών δεδομένων
Ιζηματολογία	Καθηγητής Α. Ψιλοβίκος	Φυσική Γεωγραφία - Ιζηματολογία
Τηλεπισκόπηση στις Γεωεπιστήμες	Καθηγητής Θ. Αστάρας	Φυσική Γεωγραφία - Τηλεπισκόπηση στις Γεωεπιστήμες
Γεωγραφία (Χαρτογραφία)	Καθηγητής Ε. Βαβλιάκης	Φυσική Γεωγραφία - Γεωμορφολογία
Ωκεανογραφία	Επ. Καθηγητής Κ. Αλμπανάκης	Ωκεανογραφία
Φυσικό και Ανθρωπογενές Περιβάλλον	Καθηγητής Α. Ψιλοβίκος Καθηγητής Θ. Αστάρας Καθηγητής Ε. Βαβλιάκης Επ. Καθηγητής Κ. Αλμπανάκης Λέκτορας Κ. Βουβαλίδης	Φυσική Γεωγραφία - Ιζηματολογία Φυσική Γεωγραφία - Τηλεπισκόπηση στις Γεωεπιστήμες Φυσική Γεωγραφία - Γεωμορφολογία Ωκεανογραφία Φυσική Γεωγραφία - Μορφοτεκτονική με έμφαση στην ανάλυση ψηφιακών δεδομένων
Γεωγραφικά Θέματα	Καθηγητής Α. Ψιλοβίκος Καθηγητής Θ. Αστάρας Καθηγητής Ε. Βαβλιάκης Επ. Καθηγητής Κ. Αλμπανάκης Λέκτορας Κ. Βουβαλίδης	Φυσική Γεωγραφία - Ιζηματολογία Φυσική Γεωγραφία - Τηλεπισκόπηση στις Γεωεπιστήμες Φυσική Γεωγραφία - Γεωμορφολογία Ωκεανογραφία Φυσική Γεωγραφία - Μορφοτεκτονική με έμφαση στην ανάλυση ψηφιακών δεδομένων

δακτορικών διατριβών και υφηγεσιών. Ποσοτικά το φυσικογεωγραφικό έργο είναι περιορισμένο λόγω του ελάχιστου αριθμού ερευνητών που ασχολούνται με τη Φυσική Γεωγραφία, οι δε ερευνητικές εργασίες δημοσιεύονται στις πανεπιστημιακές επετηρίδες και σε ελληνικά περιοδικά, κατά κανόνα γεωλογικού περιεχομένου, ή ανακοινώνονται στα πρακτικά της Ακαδημίας Αθηνών.

Μέχρι το τέλος της δεκαετίας του 1960 στα δύο πανεπιστήμια, όπως και στους περισσότερους κλάδους των θετικών επιστημών, στη Φυσική Γεωγραφία διεξάγεται βασική έρευνα. Επικεντρώνεται κυρίως στην περιγραφή των γεωμορφών του ελληνικού χώρου, στη συσχέτισή τους με την ανταγωνιστική δρά-

ση των ενδογενών και εξωγενών παραγόντων, στην ερμηνεία της ηλικίας-σχηματισμού τους και της εξέλιξής τους.

Από το 1970 αρχίζει μια σταδιακή αύξηση του αριθμού των νέων πτυχιούχων που προσλαμβάνονται ως βοηθοί στις τότε Έδρες και Εργαστήρια της Φυσικής Γεωγραφίας στα πλαίσια του νόμου που θεσπίστηκε από την πολιτεία με στόχο την πλήρωση κενών οργανικών θέσεων στα πανεπιστήμια της χώρας.

Η εντυπωσιακή αύξηση του αριθμού των ερευνητών στη δεκαετία του 1970 έδωσε σημαντική ώθηση στη φυσικογεωγραφική έρευνα. Ο αριθμός διδακτορικών διατριβών, υφηγεσιών και ερευνητικών εργασιών αυξάνεται εντυπωσιακά. Οι δημοσιεύσεις εξακολουθούν να περιορίζονται στις πανεπιστημιακές εφημερίδες και στα γεωλογικού περιεχομένου περιοδικά (*Γεωλογικά Χρονικά*, *Δελτίο Ελληνικής Γεωλογικής Εταιρείας*). Όμως η δεκαετία του 1970 σηματοδοτεί την πρώτη διαφοροποίηση των ερευνητών της Φυσικής Γεωγραφίας σε επιμέρους ερευνητικά πεδία.

Αυτή η διαφοροποίηση της δεκαετίας του 1970 υπήρξε η βασική προϋπόθεση για την, ταυτόχρονα με τη βασική, ανάπτυξη της εφαρμοσμένης έρευνας στους επιμέρους κλάδους της Φυσικής Γεωγραφίας στις δεκαετίες 1980 και 1990.

Έτσι από το 1980 εξελίσσεται η εφαρμοσμένη έρευνα στην Ωκεανογραφία στο Πανεπιστήμιο Αθηνών, ενώ στην Θεσσαλονίκη από το 1990. Με μια σχετική πρωτοπορία του Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης εξελίσσεται στην περίοδο αυτή η εφαρμοσμένη Γεωμορφολογία κυρίως στα αντικείμενα της γεωμορφολογικής χαρτογράφησης, της ανθρωπογενούς γεωμορφολογίας-υδρολογίας και της περιβαλλοντικής διαχείρισης.

Μια έμμεση αλλά σαφής απόδειξη ότι κατά την περίοδο αυτή στην Ελλάδα διεξάγεται πέραν της βασικής και εφαρμοσμένη έρευνα στο ευρύτερο γνωστικό πεδίο της Φυσικής Γεωγραφίας προκύπτει από το γεγονός ότι με Π.Δ. και Υ.Α. αναγνωρίζεται από την πολιτεία μόνο στους πτυχιούχους Γεωλογίας το δικαίωμα άσκησης επαγγελματικής δραστηριότητας σε φυσικογεωγραφικά αντικείμενα.

Παρακάτω παρατίθεται ενδεικτικά απόσπασμα του Π.Δ. 344/2000 που αφορά στις επαγγελματικές δραστηριότητες των Γεωλόγων.

ΠΔ 344/2000

ΑΣΚΗΣΗ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΟΣ ΤΟΥ ΓΕΩΤΕΧΝΙΚΟΥ

Οι γεωλόγοι ακούν τις επαγγελματικές τους δραστηριότητες:

- Σε κάθε φύσης γεωμορφολογικές ιζηματολογικές μελέτες καθώς και στις κάθε φύσης εργασίες για την αντιμετώπιση καταστροφών που προέρχονται από τη διάβρωση.
- Σε δραστηριότητες που έχουν σχέση με την προστασία, αξιοποίηση και διατήρηση του φυσικού περιβάλλοντος.
- Στην προστασία των παράκτιων περιοχών και των υδροβιότοπων από τη μεταφορά και την απόθεση φερτών υλικών και ιζημάτων μέσω ποταμών και ρεμάτων.
- Στην έρευνα, εντοπισμό, ανάδειξη, αξιοποίηση, διαχείριση και προστασία περιοχών ιδιαίτερου γεωλογικού και γεωμορφολογικού ενδιαφέροντος.
- Στην τουριστική αξιοποίηση των σπηλαίων.

Η απασχόληση με αμοιβή γεωλόγου είναι υποχρεωτική στις ακόλουθες περιπτώσεις σύνταξης μελετών:

- Μελέτες περιβαλλοντικών επιπτώσεων και αποκατάστασης περιβάλλοντος.
- Ιζηματολογικές μελέτες.
- Παλαιογεωγραφικές μελέτες.
- Γεωμορφολογικές μελέτες.

Η ερευνητική ανεξαρτησία αλλά και το κίνητρο της ακώλυτης εξέλιξης των Μελών ΔΕΠ των πανεπιστημίων της χώρας που προέβλεπε ο Νόμος 1268/1982 υπήρξαν οι κύριες αιτίες της ποσοτικής και ποιοτικής αναβάθμισης του μέχρι τότε φυσικογεωγραφικού ερευνητικού έργου. Στη δεκαετία του 1980 δραστηριοποιείται η Ελληνική Γεωγραφική Εταιρεία με την διοργάνωση επιστημονικών συνεδρίων και την ταυτόχρονη έκδοση πρακτικών συνεδρίων που φιλοξενούν εργασίες κυρίως φυσικογεωγραφικού αντικειμένου.

Στην περίοδο αυτή αναπτύσσονται συνεργασίες μεταξύ των ελληνικών και ευρωπαϊκών πανεπιστημίων και στη φυσικογεωγραφική έρευνα εφαρμόζονται νέες μέθοδοι και η σύγχρονη τεχνολογία.

Πρέπει να αναφερθεί ότι η επιρροή των Ελλήνων φυσικογεωγράφων, τόσο από εκπαιδευτική όσο και από ερευνητική άποψη, από την ίδρυση των Εδρών και Εργαστηρίων Φυσικής Γεωγραφίας μέχρι τη δεκαετία του 1980 ήταν κυρίως γερμανική, αυστριακή, αγγλική και λιγότερο γαλλική, όπως αυτό προκύπτει από τις μεταπτυχιακές και μεταδιδακτορικές σπουδές των Ελλήνων ερευνητών.

Σήμερα και στα δύο πανεπιστήμια παράγεται ερευνητικό έργο υψηλού επιπέδου, όπως αποδεικνύεται από το γεγονός ότι μεγάλος αριθμός εργασιών Ελλήνων ερευνητών φιλοξενούνται στα εγκυρότερα διεθνή περιοδικά φυσικογεωγραφικού περιεχομένου, όπως τα *Zeitschrift für Geomorphologie*, *Journal of Geomorphology*, *Remote Sensing* κ.ά.

Συμπερασματικά, σήμερα στην Ελλάδα υπάρχει και η υλικοτεχνική υποδομή και το εκπαιδευτικό-ερευνητικό δυναμικό ώστε να παρέχεται υψηλού επιπέδου φυσικογεωγραφική εκπαίδευση στους Έλληνες γεωλόγους και να παράγεται έρευνα του αυτού επιπέδου με τα άλλα ευρωπαϊκά πανεπιστήμια.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Βαβλιάκης, Ε. (1988), *Μαθήματα Γεωγραφίας*, Θεσσαλονίκη: ΑΠΘ.
 Sotiriadis, L. (1993), «The Historical Development of Geography in Greece», *Salzburg Geographische Arbeiten*, 22: 77-101.
 Ψιλοβίκος, Α. (2001), «Φυσική Γεωγραφία-Γεωμορφολογία: ένας κατεξοχήν περιβαλλοντικός κλάδος σε αναζήτηση νέων ρόλων και πεδίων εφαρμογής», *Πρακτικά, 8ο Συνέδριο Ελληνικής Γεωλογικής Εταιρείας* (υπό δημοσίευση).